

Критике и прикази

Иво Банац, „СА СТАЉИНОМ ПРОТИВ ТИТА”, „Глобус”, Загреб, 1990.

Књига Ивана Банца „Са Стаљином против Тита” представља поновно сагледавање сукоба КПЈ и Коминформа 1948. године.

Сагледавање узрока сукоба кроз чињенице једно је ново виђење 1948. године.

Према мишљењу аутора, узроци сукоба 1948. не налазе се у самој 1948. години. Напротив, она је само последица, а узроци су још у фракцијским борбама у КПЈ које трају од њеног оснивања. Парадоксално је да је долазак Ј.Б. Тита на чело КПЈ 1937. године — кога је управо поставила Коминтерна — и почетак разлаза са Коминтерном. Аутор наводи и повезује чињенице од 1937. до 1941. године које су утицале на разлаз.

Пета земаљска конференција КПЈ у Загребу 1940. и устанак 1941. године јасно су одредили аутентичну линију КПЈ мимо интереса Коминтерне и Совјетског Савеза.

Аутор наводи и многе парадоксалне чињенице, многе из тзв. „здравих снага” који су својим ставовима често били у сукобу са недемократским духом КПЈ и Коминтерне. Управо су се 1948. нашли у сукобу са КПЈ, која је тада

пошла на пут демократизације и анти-стаљинизације.

„Ибеовци су били прожети веома различитим утјецајима и интересима — повјесним, фракцијским, националним, централистичким, аутономистичким и разним другим посебним интересима — који су им пријечили да развију јединствен покрет, с јединственим руководством и програмом. Једини њихов збиљски заједнички називник била је Резолуција Коминформа у којој су сви заједно нашли одређено уточиште и потицај. Било је далеко јасније против чега су, него за што су, неовисно о таквим опћенитостима као што су социјализам и власт радничке класе. Како су те опћенитости биле дио арсенала и саме КПЈ, они их нису могли тако лако истицати као јединствени програм, особито због тога што је КПЈ остала строго правовјерна све до 1950-их година.”¹

Готово енциклопедијским опусом И. Банац је описао „здраве снаге” 1948. године. Целокупна југословенска социјална структура била је различито одређена 1948. године. Национално и социјално гледано, 1948. се може сагледати као сукоб КПЈ с једне стране и оних група и појединаца који су имали своје ставове. Једни су били „правовер-

¹ Иво Банац, „Са Стаљином против Тита”, „Глобус”, Загреб, 1990.г, стр. 210.

ни", тј. они који су истински веровали у непогрешивост Стаљина и СССР-а, други су били они који су сигурно веровали да ће СССР и остале земље народне демократије напасти Југославију и да ће они тада доћи на власт, док су трећи имали своје сасвим личне мотиве.

„Коминформство није било неки споредни покрет, али ипак није било знатнијег успјеха нити су његови изгледи за побједу икада били велики. Томе није била узрок нека пука грешка самих коминформоваца. За њихов морал увјек им је била неопходна безусловна совјетска подршка.“²

Било је оних који су имали друге мотиве. Рецимо, аутор каже да су се националне мањине изјашњавале за Резолуцију ИБ због тога што су биле изманипулисани од држава матица. На пример, мађарска национална мањина је била противник Ракошијевој Мађарске, али је ипак с њом после 1948. године манипулисано, што је готово парадоксално.

Коминтерновска политика разбијања Југославије у неким периодима између рата управо је 1948. године гурнула неке комунисте да се изјасне за Резолуцију; ти су комунисти још одраније били националистички опредељени, и у позитивном и у негативном смислу те речи. То се посебно односи на неке македонске комунисте или Андрију Хебранга.

Управо су аутентичност КПЈ и њена верност, њена масовност и политичка снага утицале да дође до сукоба са Коминформом, што је противуречно, јер ниједна друга земља под утицајем и до-

минацијом СССР-а није пошла својим путем, иако је углед СССР-а, идеје социјализма и владајућих комунистичких партија био много мањи него у Југославији.

Аутор, изnoseћи чињенице, управо то показује.

У закључку књиге се каже: „Комунисти који су се 1948. године сврстали уз Стаљина нису били лишени дјелатног ума или су прожети различитим утјецајима и интересима – повјесним, националним, централистичким, аутономистичким и неким посебним. Све те околности, испреpletене и повјешћу фракцијских борби у оквиру КПЈ, играле су одређену улогу у случају сваке појединачне или групне одлуке о сврставању уз Резолуцију Коминформа. Неки су појединци дјеловали у хитњи и никад нису донијели неку свјесну одлуку о изјашњавању за Резолуцију, а неки пак нису ни били коминформовци у правом смислу ријечи, бли су једноставно збркани појединци који су давали неприкладне изјаве у криво вријеме. Најважније од свега што су били сувише расцјепкани у својим побудама да би могли разбити било какав својствен покрет, изградити руководство или програм“.³

Иако се са многим ставовима И. Банца не морамо сложити, монографија „Са Стаљином против Тита“ јединствен је опус који је успео на малом простору укратко да обухвати готово све што се тицало сукоба КПЈ и Коминформа 1948. године.

Бранко НАДОВЕЗА

2 Исто, стр. 229.

3 Исто, стр. 240.